

Sprawozdanie z trzeciego spotkania Proweniencyjnej Grupy Roboczej

Wrocław, 12. 10. 2018 r.

12 października 2018 r. w Sali Konferencyjnej Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich odbyło się trzecie spotkanie Proweniencyjnej Grupy Roboczej. Uczestniczyli w niej przedstawiciele wielu bibliotek polskich różnych typów: bibliotek uniwersyteckich w Katowicach, Krakowie, Poznaniu, Warszawie, Wrocławiu, bibliotek naukowych i publicznych (Biblioteki IBL PAN w Warszawie, Biblioteki PAU i PAN w Krakowie, PAN Biblioteki Gdańskiej, Biblioteki Śląskiej, Książnicy Kopernikańskiej, Książnicy Pomorskiej, WBP w Opolu, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich) oraz przedstawiciele instytucji naukowych: Centrum Badawczego Bibliografii Polskiej Estreicherów, Instytutu Historii Nauki PAN, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, a także uczestnicy projektu „Inwentaryzacja zasobu Biblioteki Katedralnej w Gnieźnie”. Po raz kolejny spotkały się osoby zajmujące się zawodowo badaniem starych druków oraz rękopisów. Obradom przewodniczyła kierowniczka Działu Starych Druków, dr Dorota Sidorowicz-Mulak.

Uczestników powitał wicedyrektor Biblioteki dr Mariusz Dworsatschek. Wyraził przybyłym wdzięczność za podejmowanie badań proweniencyjnych, ważnych nie tylko dla zbiorów starożytnych druków i rękopisów, ale i dla książek późniejszych. Podziękował też Działowi Starych Druków za organizację tych spotkań i kierowanie pracami Grupy.

Spotkanie podzielone było na dwa bloki. W pierwszym zgromadzono wystąpienia dotyczące badań proweniencyjnych starych druków prowadzonych w Polsce oraz poza jej granicami. Blok drugi związany był bezpośrednio z pracami Grupy. Dr Agnieszka Fluda-Krokos z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przedstawiła referat *Skąd się wzięły stare druki w pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Krakowie - studium proweniencyjne*. Przybliżyła historię biblioteki i jej zasobu. Biblioteka przechowuje między innymi 1700 woluminów starych druków, wpisanych na 1044 numerów inwentarzowych. Referentka przedstawiła metody prowadzenia badań nad proweniencjami starych druków w tej książnicy polegające na zestawieniu informacji zawartych w księdze inwentarzowej rejestrującej niekiedy nazwiska poprzednich właścicieli ze stanem faktycznym, czyli wpisami i znakami własnościowymi znajdującymi się na poszczególnych woluminach.. Dr Fluda-Krokos w prowadzonej bazie odnotowuje szczegółowo każdy zapis, jego rodzaj i umiejscowienie w książce, dodatkowo fotografując wszystkie znaki proweniencyjne, a dane zestawia w tabeli. Dopiero zakończenie prac pozwoli w pełni określić pochodzenie tego zasobu, którego trzon

stanowią druki przekazane do biblioteki z okolicznych gimnazjów w momencie otwarcia placówki w 1922 r.

Następnie głos zabrał dr hab. Rafał Wójcik, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. W swoim wystąpieniu *O próbie rekonstrukcji księgozbioru poznańskiego Kolegium Jezuitów oraz współpracy Bibliotek Uniwersyteckich w Uppsali i Poznaniu* podzielił się doświadczeniami z międzynarodowych prac badawczych nad księgozbiorem zagrabionym przez Szwedów w czasie wojen w XVII w. Kontakt między stroną polską i szwedzką został nawiązany w 2016 r. podczas konferencji międzynarodowej w Ossolineum. Od tego czasu pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu dwukrotnie przebywali w Szwecji, gdzie opisywali dzieła odnalezione wcześniej w kolekcji ogólnej przez tamtejszych bibliotekarzy. W czasie prac korzystano z materiałów warsztatowych Józefa Trypućki, które w kilku pudłach przechowywane są w Bibliotece Uniwersyteckiej w Uppsali. Kontakt i komunikacja między badaczami utrzymywany jest poprzez platformę Uniwersytetu w Uppsali według formatu Wiki, która pozwala na przesyłanie plików tekstowych, zdjęcia przekazywane są z wykorzystaniem innego programu. Na tej platformie Jakub Łukaszewski zamieścił opisy inkunabułów o polskiej proveniencji przechowywanych w Uppsali. Dr Wójcik zwrócił również uwagę na problemy finansowania badań – polski projekt skierowany do Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki został odrzucony, wyniki grantu złożonego przez Szwedów zostaną ogłoszone w grudniu tego roku.

Stanisław Siess-Krzyszowski przedstawił referat *Relikty dawnych księgozbiorów sapieżyńskich w Bibliotece Sapiehów z Krasieczyna (na podstawie zapisek własnościowych i sygnatur)*, w którym omówił ciekawsze znaki własnościowe rodu Sapiehów. Opowiedział także o badaniach różnego rodzaju zapisów proveniencyjnych i sygnatur bibliotecznych powiązanych z odnalezionym spisem fragmentu kolekcji, które pozwoliły na prześledzenie dziejów budowania kolekcji i jej losów.

Dr Agnieszka Franczyk-Cegła z Działu Starych Druków ZNiO w prezentacji *Istniejące bazy proveniencyjne online jako wzory dla Polskiej Narodowej Bazy Proveniencyjnej* omówiła wybrane bazy internetowe udostępniające informacje o znakach własnościowych i kolekcjonerach, a inne także o książkach z tych kolekcji. Zwróciła uwagę na brak jakiegokolwiek narodowej bazy proveniencyjnej i fakt, że większość dostępnych obecnie baz to bazy znaków własnościowych konkretnych instytucji. W przypadku Polski i ogromnego rozproszenia księgozbiorów historycznych wspólna baza (podobna do bazy MEI) pozwoliłaby na odtworzenie tych podzielonych w toku dziejów kolekcji. Referentka rozważała możliwości wykorzystania istniejących wzorców dla planowanej bazy polskiej.

Zaproponowała również format zapisu danych i wybór niezbędnych elementów. Zapisy miałyby być dość szerokie, objęłyby nie tylko stare druki, ale również inne rodzaje zbiorów (przede wszystkim rękopisy, a w przyszłości druki XIX i z początków XX w.). Omawiany szablon wzbudził ożywioną dyskusję i zrodził liczne pytania. Część uczestników byłaby za stworzeniem bazy właścicieli i ich znaków własnościowych, inni zaś przychylają się do idei stworzenia bazy rejestrującej także konkretne książki danego właściciela.

Dwa kolejne wystąpienia poświęcone były zasobom starych druków w Polsce. Maria Kycler z Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego zaprezentowała wyniki ankiety przeprowadzonej w bibliotekach publicznych (*Omówienie wyników kwerendy dotyczącej zasobów starych druków w bibliotekach publicznych*), która pozwoliła jej wskazać pięć bibliotek z większymi zbiorami starych druków (łącznie przechowują one ponad 120 tysięcy woluminów). Na kwerendę rozesłaną do wszystkich bibliotek publicznych odpowiedziały 42 instytucje, z których część posiada niewielki zasób, opracowany jednak w Internecie.

Konrad Szymański z Działu Starych Druków ZNiO zestawił 155 instytucji - bibliotek różnych typów, archiwów, muzeów - gromadzących stare druki (*O pracach nad wykazem instytucji ze zbiorami starych druków w Polsce*). Punkt wyjścia dla tej szerokiej kwerendy stanowiła praca Marii Zychowicz *Wykaz bibliotek objętych Centralnym Katalogiem Starych Druków z 1995 r.* rejestrująca 89 bibliotek przechowujących stare druki. Pierwszym zadaniem było ustalenie aktualnych nazw wszystkich instytucji zarejestrowanych przez autorkę ponad dwadzieścia lat temu. Podstawę pracy stanowiły informacje zamieszczane przez poszczególne instytucje w Internecie. Informacje uzyskane ze stron domowych tych placówek uzupełniane były danymi zawartymi w publikacjach drukowanych. Wyniki badań zawierają dane wstępne, wymagające uzupełnień, szczególnie o wyniki kwerendy przeprowadzonej przez Marię Kycler.

Podsumowaniem spotkania było wystąpienie dr Doroty Sidorowicz-Mulak, która omówiła prace nad zestawieniem literatury dotyczącej badań proveniencyjnych. Na podstawie zawartości księgozbioru podręcznego Działu Starych Druków ZNiO został przygotowany wykaz katalogów starych druków z indeksami proveniencji w układzie według miast (dotyczy tylko starych druków przechowywanych na terenie Polski). Nadesłane przez członków Grupy materiały pozwoliły uzupełnić zestawienie o literaturę dotyczącą ekslibrisów oraz pominiętą wcześniej katalogi zbiorów. W podsumowaniu referentka stwierdziła, że najlepiej w Polsce rozpoznane są proveniencje inkunabułów, gdyż opublikowano najwięcej katalogów obejmujących ten zasób w poszczególnych bibliotekach. Znacznie mniej wydano katalogów druków XVI w., niekiedy wybiórczo obejmują jedynie polonika. Nieliczne wydały

katalogi druków XVII i XVIII w., niekiedy obejmują one zakresem dany obszar terytorialny (Śląsk, Pomorze) . Po prezentacji i dyskusji rozważano wykorzystanie różnych sposobów przesłania tych plików uczestnikom spotkania w celu ich uzupełnienia.

Najbliższymi zadaniami dla członków Grupy jest uzupełnianie bibliografii. Ma być przesłana każdemu przez p. Sidorowicz-Mulak, która prosiła o nadsyłanie jej ewentualnych uwag i uzupełnień. Kontakt umożliwia również powołane Forum Proweniencyjnej Grupy Roboczej. Zaproponowano utworzenie grupy zamkniętej na Facebooku dla Proweniencyjnej Grupy Roboczej.

Na przyszły rok przewidywane jest kolejne spotkanie Grupy oraz konferencja naukowa poświęcona problematyce badań proweniencyjnych.

Sporządziła: Weronika Pawłowicz